

Materiały do techniki i kosztów spławu rzecznego na Bugu, Sanie i Wiśle w XVIII wieku (Kontrakty na budowę i wyposażenie statków spławnych oraz kosztu spławu)^[1]

Na materiały dotyczące techniki budowy oraz wyposażenia statków spławnych i kosztów samego spławu rzeczno- natrafia się bardzo rzadko. Toteż mimo iż „znamy na ogół typy statków, wiemy o popularności niektórych, znamy ich ładowność, obsługę itd., nic bliższego jednak nie wiemy o konstrukcji całości i części, o ich wyposażeniu technicznym”^[2] ani też o kosztach spławu ponoszonych przez właścicieli statków i spławianych na nich towarów. Publikowane poniżej materiały przybliżają wspomniane kwestie i stanowią przyczynek do lepszego poznania tychże zagadnień.

* * *

Prezentowane dokumenty przechowywane są w Lwowskiej Naukowej Bibliotece im. Wasyla Stefanyka Ukraińskiej Akademii Nauk. Znajdują się tam w zespole Archiwum Książąt Sapiechów oraz w zespole akt Pawła Benoego instygatora koronnego włączonym do zbiorów książąt Jabłonowskich z Bursztyna.

Posyty, w jakich dokumenty te są chronione, noszą sygnatury 71/IIa, Oddział II – Plik 174 oraz 71c. W pierwszym z owych zestawów mieszczą się do-

1 Niniejsze materiały w pierwotnej wersji opublikowane zostały przez autora niniejszego opracowania w „Nautologii”, nr 2 z 1981 r, ss. 70-74 oraz w „Roczniku Gdańskim”, t. XLIII, 1983, z. 1, ss. 176-177, 183-184, 188, 192, 196-197, 205-208.

2 J. Burszta, Materiały do spławu rzeczno- na Sanie i średniej Wiśle z XVII i XVIII wieku, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. III, 1955, z. 4, s. 752-782; K. Waligórski, Konstrukcje statków pływających po Sanie i Wiśle w XVIII wieku, tamże, R. VIII 1960, z. 2, s. 229-241; B. Ślaski, Spław i spławnicy na Wiśle, Warszawa 1916.

kumenty dotyczące budowy i wyposażenia statków spławnych, w drugim – materiały mówiące o kosztach poniesionych w związku ze spławem.

Publikowane dokumenty pochodzą z lat 1739 – 1760. Te dotyczące budowy i wyposażenia statków rzecznych liczą w sumie 8 rękopiśmiennych, nie paginowanych stron formatu 23x31 cm (dok. 1), 22x30 cm (dok. 2) oraz 23,5x33 cm (dok. 3,4,5 i 6). Dokumenty odnoszące się do kosztów spławu to 9 nie paginowanych, rękopiśmiennych stronic formatu 23x31 cm (dok. 7 -11) i 23,5x32 (dok. 12).

Kontrakty na budowę komięg i lichtunów, a także umowa o pracę ze sternikami sporządzone zostały przez pełnomocnika dworu kodeńskiego, ekonomę klucza werbkowickiego Franciszka Przeclawskiego herbu „Glaubicz”, reprezentującego wojewodę brzesko-litewskiego Karola Sapiechę. Dokument nr 1 powstał w kancelarii dóbr sobiborskich należących do konwentu bernardynek z Brześcia i zawarty został między przełożoną konwentu Elżbietą Wereszczyńską a żoną wojewody brzeskiego Władysława Sapiehy, Krystyną z księżąt Sanguszków. Rejestr zakupu w Gdańsku materiałów niezbędnych do wyposażenia statku spławnego (dok. 2) wystawiony został przez tamtejszego kupca Johanna Hartmanna dla szypra Józefa Tatomira herbu „Sas”, prowadzącego spław z polecenia Ignacego Sapiehy, wojewody mściławskiego. Wszystkie dokumenty mówiące o kosztach „fryoru” powstały w kancelarii dworu bursztyńskiego Piotra Benoego, a zostały sporządzone przez kierujących spławem jego oficjalistów Antoniego Wysoczyńskiego (dok. 7-11) i Józefa Lindera (dok. 12).

*

Dokumenty

Rok 1739, 4 oktobra w dworze sobiborskim. Między Przełożoną Elizabetą Wereszczyńską z jednej, a Księżną Sapieżyną Wojewodziną Brzeską z drugiej strony, o zbudowanie komięgi za zł[oty]ch 400, z przysłaniem tejże na Bug, zawarty kontrakt.

Daję te moją kontraktową asekuracją J[asnie] O[świeconej] Księżnie Sapieżynie Wojewodzinie Brzeskiej i Dobrodziejce na to, iż ja postanowiłam tako zbudować komięgę za złotych czterysta. Którą to komięgę z lasu naszego do majątności Sobiboru należącego do Konwentu Brzeskiego, ze wszystkiemi należąciami do niej potrzebami bez żadnego zawodu, da Bóg w przyszłym roku tysięcznym siedemsetnym czterdziestym, na dzień dziesiąty marca miesiąca, wybudować i wystawić deklaracją i submituję się i ze wszystkim wygotowaną

u pała na Bugu w Sławatyczach postawić.

Tej komięgi ma być sążni dziesięć wzdłuż, a w głowie sążni pięć. Na tej komiędze buda szyprowska i budki dla flisaków mają być tarcicami podbite należycie. Stroi wszystek z matami, owo zgoła ze wszystkim należy się dać. To, czego tylko potrzeba będzie rekwirować do komięgi, wystawi[enia] asekuruję się i swemi ludźmi z ziemi na wodę sprowadzić powinna będę, a dla pewności i stwierdzenia ręką swoją własną podpisuję się.

*Datt w dworze sobiborskim 4 oktobra roku tysięcznego siedemset trzydziestego
dziewiątego*

*Elizabeta Wereszczyńska
Matka i Przełożona Konwentu*

*

2. Ausztuk od P[an]a Johana Hartmanna na brane u niego towary J[asnie] P[an]u Józefowi Tatomirowi Szyprowi J[asnie] W[ielmożnego] Ignacego Sapiehy Cześnika Wielkiego Księstwa Litewskiego dany in originali A[n]o 1744 in 30 Maj w Gdańsku.

Kupił Jego Mość Józef Tatomir do szkuty dla J[asnie] W[ielmożnego] Imć P[ana] Ignacego Sapiehy, Cześnika Wielkiego Księstwa Litewskiego

Sztak	f[lorenów]	34,-
Lina polna	fl.	34,-
3 obceje, sążni 78 po gr[oszy] 23	fl.	59,24
Traref, sążni 14 po gr 23	fl.	10,22
6 karnatów, sążni 156 po gr 9	fl.	46,24
3 głowy, sążni 36 po 9 gr	fl.	10,24
Kallarcesty, sążni 48 po gr 9	fl.	14,12
18 pytek, sążni 26 po gr 9	fl.	7,24
Gary, sążni 48 po 2 gr	fl.	3,6
Tryski, sążni 21 po gr 5	fl.	3,15
Kallarcesty, sążni dookoła 26 po gr 5	fl.	4,10
Stuziny, sążni 24 po gr 2	fl.	1,18
Offliny, sążni 11 po gr 9	fl.	3,9
Lika do żagla, sążni 39 po gr 9	fl.	11,21
5 motków rabandy	fl.	1,-
5 motków nici	fl.	1,-
	Summa fl[orenów]	247,29

*W Gdańsku die 30 Mai 1744
Johan Hartmann*

3. *Kontrakt na komiegi trzy dany Berkowi Szlomowiczowi, obywatelowi miasta Dubinki, w roku 1758.*

Między Imć Panem Franciszkiem Przeclawskim, ekonomem klucza werbkowskiego dóbr Jaśnie Wiel[możnego] Imć Pana Sapiehy Wojewody Brzeskiego Litewskiego, Pana mego i Dobrodzieja, z jednej a niewiernym Berkiem Szlomowiczem, obywatelem miasta Dubienki, z drugiej strony stanął kontrakt na komiegi trzy i w niczem nieodmienne postanowienie w niżej opisany sposób: iż ja, będąc potrzebny komiegi na skarb Pański dla fryoru przypadającego w roku 1759 zgodziłem się z pomienionym Berkiem Szlomowiczem za zł[otych] tysiąc dwieście sześćdziesiąt, za każdą komiegię z osobna po zł[otych] czterysta dwadzieścia. Do tegoż się dodaje burtnie dwie z wywrotów, a trzecia [jest] w Dubience, która wyprowadzona dawno przez Wiel[możnego] Imć Pana Stolnika. Które to komiegi zwyż pomieniony Berko Szlomowicz obliguje się i zapisuje się niniejszym kontraktem wystawić ze wszystkim na Środapocie³ bez żadnego uchwycenia Boże zawodu i owszem ze wszystkimi do tychże komiegi należytościami i przynależnościami [to] jest: stroiszem, drzewem na ogród, stropowaniem, słupkowaniem, dychtowaniem z pchnięciem z ładu na czas, jak ludzie pójdą dla sprowadzenia górnych statków, żeby i też komiegi do ładu przyprowadzili.

Tarcic ma dodać do komiegi każdej po piętnaście. Ławy, burtnice, krzyżownice powinny być suche i grube oraz do każdej komiegi oszwy pod stroiszem gotowe, gągi, zastrzały, drygawek po dziesięć, pobiegunów po cztery, konew po dwie, po cebrze jednym, na każdy statek łódź jedna dobra, darnie na budki flisackie, łopat po dziesięć oraz czego tylko do tych komiegi potrzeba będzie wyciągać, to wszystko dać powinien będę i deklaruję się.

Każda zaś komiegi powinna wziąć łąszków 24, w łąszcie korcy 14, prócz legumin wszelkich i innych ruchomości.

Co wszystko jako dotrzymać i ziścić deklaruję się, tak w niedotrzymaniu tego kontraktu i w niewygotowaniu na czas naznaczony in duplo zapłacić wyż wyrażoną sumę powinien będę oraz wolną na siebie agrawację aresztowania domostwa i placu pozwalam i zapisuję się, od którego żadna protekcja panów bronić mnie nie ma i nie powinna.

Na co dla lepszej wiary, wagi i waloru ten kontrakt hebrajskim pismem ręką własną podpisuję.

Datt w Werbkowicach, d. 14 Oktobra 1758 A[nn]o

³ Środa po trzeciej niedzieli Wielkiego Postu.

Berko Szlomowicz⁴

*

4. *Kontrakt ze starozakonnymi obywatelami miasta Dubienki na dwa lichtuny dla J[asnie] W[ielmożnego] Pana Sapiehy, Wojewody Brzeskiego, uczyniony z Kisiem Jankielewiczem i z Moszkiem, synem tegoż, 3 Augusta A[nn]o D[omini] 1759 na zł[otych] 900.*

Między Imć Panem Przeclawskim, ekonomem klucza werbkowskiego dóbr J[asnie] W[ielmożnego] Imć Pana Sapiehy Wojewody Brzeskiego Litewskiego, Pana mego i Dobrodzieja, z jednej a starozakonnymi Kisiem Jankielewiczem i z synem jego Moszkiem Kisielowiczem, obywatelami miasta Dubienki, z drugiej strony stanął kontrakt na lichtunów dwa i w niczem nieodmienne postanowienie w niżej opisany sposób: iż ja będąc potrzebny lichtunów dwóch czynię takowy kontrakt z Kisiem Jankielewiczem i z synem tegoż Moszkiem.

Zgoda stanęła między nami, że lichtuny mają wybudować pomienieni swoim kosztem za sumę zgodzoną zł[otych] dziewięćset (Dico zł 900). W teje sumie dodaje się łąwą dziesięć, dębów dziewięć z dawna wywiezionych pod Dubienkę i wszystkie materiały do tych lichtunów z drzewa leżącego, to jest: stępek dwie; jedna sążni sześć, druga sążni cztery, sztabków dwa, po sążniu jednym dębowych wierzchów na pachółków dziesięć dębowych cienkich, po sążniu jednym z wierzchów na osęszki, sosnowych leżaków sztuk dwadzieścia i dwie, na klamborty cztery po sążni pięć sośniny leżącej, ślizów sosnowych osiem, na pasy i ramy, także leżącego drewna kłód sosnowych dwadzieścia po sążni cztery, na rozklocza cztery dębiny po sążniu jednym, gałęzi krzywych sosnowych na kwarki dwadzieścia i cztery.

To wszystko drzewo wyrażone dodaje się w sumie w złotych dwieście pięćdziesiąt. Ciż sami powinni sobie materiały wywieść swoim kosztem wszystkie. Sumy gotowej im się należy, pomienionym Kisiowi i Moszkowi, złotych sześćset pięćdziesiąt (Dico zł 650), co in summa uczyni z drzewem rachując zło[tych] dziewięćset. Ciż pomienieni zapisują się i assekurują się za tę sumę wyrażoną wystawić lichtunów dwa. Jeden lichtun powinien być długości w dole sążni cztery, szerokości sążni półtora w dnie, to jest: mniejszy na pojazdów dwa, ale

⁴ W publikowanych dokumentach podpisy hebrajskie rzemieślników zawierających umowy znajdują się pod polską (łacińską) transliteracją ich imion i nazwisk.

zaś większy lichtun drugi długości sążni sześć w dole, szerokości w dnie sążni dwa na pojazdów cztery.

Przyrzekamy na ten sam sążeń wystawić, pod^a- też samą miarę^{b[5]}- sążniową miarę, którąśmy wzięli od Imć Pana Ekonoma zapieczętowaną z obydwóch końców, wystawić i wybudować dwa [lichtuny] jak najgruntowniej powinniśmy. Których dno być powinno należyte, szycie tych lichtunów dębowe z jak najgruntowniejszą robotą i fundamentalnie zulachy smołą dobrze powylewane, w dole dobry dycht zulachami dobrze dychtowany i osobliwie obwaruje to, aby żelaza wszelkie były ze wszelkimi należytościami i gwoździe aby nie z kruchego żelaza, ale z giętego były. Rudlik do większego lichtunu z panwią z [h]akami powinien być, do małego drygawka powinna być wpuszczona w rozkloczach z tyłu pojazdu. I krokiewki i co tylko będzie wyciągała potrzeba do tych lichtunów, powinniśmy wystarczyć. Tylko sobie excypujemy jeden stroisz, z ładu zepchnięcie, aże te lichtuny na czas wyznaczony gotowe powinny być, to jest na dzień pierwszego februa w roku przypadającym 1760.

Co wszystko jako dotrzymać i ziścić deklarujemy się, tak w niedotrzymaniu tego kontraktu i w niewygotowaniu na czas wyznaczony in duplo zapłacić zwyż wyrażoną sumę powinniśmy oraz wolną na siebie agrawację aresztowania domostwa i placu pozwalamy i zapisujemy się, od którego żadna protekcja panów bronić nas nie ma i nie powinna. Na co dla lepszej wiary i waloru hebrajskim pismem rękoma własnymi każdy z osobna podpisujemy się.

Datt w Werbkowicach 3 Augusti A[nno] 1759

Kis Jankielewicz

Moszko Kisielewicz

*

5. Kontrakt uczyniony na pięć komięg ze starozakonnym Markiem Ilewiczem,

arendarzem skryhicyńskim

4 Oktobra Anno Domini 1759 w Werbkowicach.

Między Imć Panem Franciszkiem Przeclawskim, ekonomem klucza werb-

5 a - b w rękopisie podkreślone.

kowskiego dóbr J[aśnie] W[ielmożnego] Imć Pana Sapiehy, Wojewody Brzeskiego Litewskiego, Pana mego i Dobrodzieja, z jednej a starozakonnym Markiem Ilewiczem, arendarzem skryhicyńskim, z drugiej strony stanął kontrakt na komięg pięć i w niczym nieodmienne postanowienie w niżej opisany sposób: iż ja, będąc potrzebny komięg na skarb Pański dla fryoru, w roku 1760, zgodziłem się z pomienionym arendarzem skryhicyńskim za każdą komięgę z osobna po złotych czterysta dwadzieścia.

Do tego się dodaje do wszystkich komięg bortnic dwie nad granicą leżących, spuszczonej przez żydów dubieńskich, wywrotów albo suchych choic cztery, co uczyni bortnic sześć i ławę, która jest we dworze, dodaje się do sumy. Te komięgi zwyż pomieniony arendarz skryhicyński obliguje się i zapisuje się niniejszym kontraktem wystawić w Matczu i wszystkie materiały z lasu mateckiego jako i bortnice, które się dodaje, z lasu skryhicyńskiego [wziąć]. Wywroty i bortnice dwie to te nie powinny zachodzić w komięgi Pańskie tylko do innych statków.

Jako to powinien arendarz skryhicyński komięgi wybudować przed zapustami bez żadnego uchwaj Boże zawodu i owszem ze wszystkimi do tych komięg należytościami i przynależytościami. Te komięgi mają być wzdłuż sążni 11, w calu sążni 5, w głowie sążni cztery. Dychtowanie i zepchnięcie z Pańskim mchem i ludźmi ze skarbu; a jeżeliby nie było w tym woli Pańskiej i nie wystarczyła pańszczyzna, to za każdą komięgę po zł[otych] 500 i arendarzpownien za tę sumę swój dycht dawać stroiszem, z drzewem na ogród, stropowaniem, słupkowaniem, tarcic ma dać do każdej komięgi po piętnaście. Ławy, bortnice, krzyżownice powinny być suche i grube. Do każdej komięgi oszwy pod stroiszem gotowe, gągi, zastrzały, drygawek po dziesięć, pobiegów po cztery, konew po dwie, po cebrze jednym do każdej komięgi, po łopat 10, czółna trzy oraz czego tylko do tych komięg potrzeba będzie wyciągała, to wszystko dać powinien i deklaruje się.

Każda zaś komięga wziąć powinna zboża łasztów 27, w łaszcie korcy 14, prócz legumin wszelkich i innych ruchomości. Co wszystko jako dotrzymać i ziścić deklaruję się, na co dla lepszej wiary, wagi i waloru ten kontrakt hebrajskim pismem ręką swoją własną podpisuję.

Datt w Werbkowicach 4 Oktobra Ann[o] D[omi]ni 1759

Marko Ilewicz Arendarz Skryhicyński

*

6. Kontrakt uczyniony z Jędrzejem Pajewskim i Mikołajem Kamińskim, sternnikami, in Anno Domini 1760.

Między Imć Panem Franciszkiem Przeclawskim, ekonomem klucza werbkowickiego dóbr bełzkich J[asnie] W[ielmożnego] Imć Pana Hrabiego na Kodniu i Wisznicach, Sapiehy, Wojewody Brzeskiego Litewskiego z jednej a Jędrzejem Pajewskim i Mikołajem Kamińskim, sternnikami, z drugiej strony stanął kontrakt i w niczym nieodmienne postanowienie w ten sens: iż Imć Pan Przeclawski Imieniem Pana swego wyprawując statki do Gdańska ze zbożem, zgodził się z temiż wyrzeczonymi sternnikami za takową zapłatę jako to: solarius i palowe podług dawnego zwyczaju jak przed tym bierali od tychże statków dochodzić ich ma.

Do tego wyznacza się dla owych sternników żyta sześć korcy dworskiej miary werbkowickiej każdemu z osobna i prochu po półmacku, które beż zawodu ze skarbu [do] rąk każdego dojść powinno. Tudzież wikt należyty i trynkal mieć mają na tychże statkach. A ze contra justitiam wyż mianowani sternnicy praetedunt soli beczech dwie i słoniny półci dwa dlatego praesenti contractu praescinditur, et circa expirationem eiusdem contractus praetendere non debent. Do tego waruje sobie Imć Pan Przeclawski Imieniem Pana swego, ażeby wyż wspomnieni sternnicy beż żadnej szkody przy pilności i staraniu zupełnem też statki górne [do] samego Gdańska doprowadzili i nazad na tychże samych statkach powrócili, jako też do brzegu w Dubience przystawili, co strony obie podług opisanego niniejszego ziścić i dotrzymać mają.

I nad to dla lepszej wagi i waloru ten kontrakt rękami własnymi twierdza i podpisują.

Działo się w Skryhiczynie roku 1760 miesiąca stycznia, dziewiątego dnia.

Imć Franciszko Przeclawski
Jędrzej Pajewski
Mikołaj Kamiński

*

7. Expensa fryorowa gdańska 1747 A[nno] D[omini].

*

	Polska zł.	moneta gr.
Stróżowi postawionemu przy śpichlerzu w Torkach za ostatni tydzień a gr.2 ad 8 Aprilis	1	8
Parobkom dworskim zboże do Tork wywożącym na drogę po kilka razy		25/1
Tymże na smołę do wozów		12/2
Za siano dla koni moich w Torkach in defectu swego		12/2
Za siano dla wołów pańskich	2	3/1
Za sznur do płotkowania		25/1
Na przewóz do Sośnicy dwa razy biegając		12,2
Kowakowi od roboty 4 eszów i szpiluzi z pańskiego żelaza		25/1
Od wynoszenia zboża ze śpichlerza na sztukę wydałem ludziom szelągami płacąc	46	
Za soli beczkę w drodze kupionej dałem w Torkach w składzie pisarzowi	7	
Stróżowi do domu od śpichlerza powracającemu na drogę		12/2
Rotmanowi najętemu co tylko z Tork odprowadził do Sośnicy	1	8.
Mytów flisom 20 po tyn. 25	633	10.
Kucharzowi tyn. 18	22	24.
Sternikowi tyn. 105	133	
Rotmanowi	100	
Reszty od najęcia szkuty dukatów 24 i fl.8	440	
I z procentów na zadatek dano fl.360		
W Jarosławiu za węworki, konew, garnki, miski a zł.	3	12/2
Na mszę świętą u Panny Maryi	1	8.
Na szkło potrzebne		14.
W Ulanowie za czółno do szkuty godzone rewersem	10	
Za szufle	1	
Na komorach w Piotrowinie, Kamieniu, Kaźmirzu, Ryczywole, Tarnówku, Zakrocymiu i Płocku	4	12/2
Na Komorze Generalnej w Nieszawie zapłaciłem poboru od szkuty dobrej monety	6	6
Opowiednego nieszawskiego dobrej monety	2	
Opowiednego włocławskiego dnowego i od płócien dobrej monety	3	27
Od potażu fas sześciu dobrej monety	48	21
Na komorze w Fordonie opowiednego dobrej monety	2	6
Co dobrej monety w polskiej monecie dawa	128	10.
	Latus	1544
	Transport Lateris	1544
		16/2
		16/2

Andrzej Romanow

	Polska	moneta
	zł.	gr.
Za słoniny przykupionej połci 6 a tyn. 10	76	
Na piwo, chleb, mięso, korzenie a zł. dla siebie wydałem do Gdańska idąc i nazad przez niedziel 16	90	
W Gdańsku na wódkę dla flisów u przeróbki zboża według zwyczaju i powinności	2	16/2
Szurkom 29 i fularzom 4 co zboża wynosili ze statku na śpichlerz	8	
Kapitanom i miernikom ażeby dyskretnie mierzyli	16	
Tymże na piwo przy mierzeniu	2	3/1
Brakarzom 4 i pisarzowi ażeby potażu nie brakowali	12	20.
Za postawienie masztu i windy	5	2.
W Fordonie na komorze do góry opowiednego dałem dobrej monety fl. 2 gr. 6 co w polskiej monecie dawa	4	19/1
Na przykomorach do góry	4	8.
Na pocztach za listy	6	-/1
W Toruniu za otwarcie mostu	1	8.
Za poleć słoniny w Jarosławiu nazad idąc	9	
Panu Kwiatkowskiemu według kontraktu oddałem połowę unkosztu od sprowadzenia szkuty do pala torskiego z Sośnicy	10	4.
Latus	1792	8/1
Zadatek J. W. Kwiatkowskiemu zł 360	360	
In summa	2152	8.

8. Expensa fryorowa gdańska 1750 anni.

*

	Polska	moneta
	zł.	gr.
Bandyra i Peplin na kosy	5	27½
Przewóz w Gninowicach po kilka razy		28⅔
Sternikowi pr Victualibus przy ładunku i budowaniu pobitki	3	
Człeku na drogę do Jarosławia po sternika		12⅔
Od poświęcenia szkuty Namiestnikowi Sośnickiemu	2	28⅔
W Jarosławiu na Piasku za mszę	1	8.
Garnki, miski, łyżki, korzenie, cebula, dzbanek, rynka	4	
Siekiera z fl.1 gr. 20⅔, stoszyba gr.12⅔, kłódka do budy fl.2 gr. 3⅔	4	6⅔

Materiały do techniki i kosztów spławu rzecznoego na Bugu...

Dwanaście szufel	3	11½
Do kotła dodałem	22	
W Pietrawinie, Kaźmierzu, Zakroczyńcu, Czysku, Suchoninie, Kamieniu, Płocku, Tarnówku, Ryczywole, Stężycy pojazdowego i opowiednego	6	29.
W Nieszawie na komorze od potażu	231	26.
Opowiednego nieszawskiego na dół i do góry z włocławkowym	9	27⅔
Poboru od szkuty i flisów	34	18⅔
Dniowego włocławkowego	4	3⅔
Od płócien	1	20⅔
Żołnierzom i generałowi	1	20⅔
W Fordonie na komorze na dół i do góry	24	12.
Bloków 14, szyba 1, byk 1, raki 1	13	9.
Za liny do szkuty	6	10.
Fularzom i szurkom	174	25⅔
Miernikom	10	22
Kapitanowi i bednarzowi od potażu	8	26.
Od zwołu mostu	6	10.
Od drągów	4	6⅔
Od zwołu mostu w Toruniu	1	8.
Na pocztach od listów	1	8.
Myta sternikowi tyn.121 z Świętojańskim	153	8.
Myta rotmanowi tyn.76	96	8.
21 flisom z kucharzem myta a tyn. 30...tyn. 630	798	22
Chlebowego sternikowi na niedziel 13 a fl. 2	26	
Chlebowego rotmanowi na niedziel 6 a fl. 2	12	
21 flisom z kucharzem chleba na niedziel 13 a gr. 7	62	21.
Na siebie expensowałem	90	
Na zasługi wziąłem	240	
Za wódkę dla flisów w Józefowie	1	
Posłańcowi na drogę do Kalnikowa po podwoły	1	8.
Sternikowi od pobitki	3	24.
Stróżowi na niedziel dwie chlebowego a gr. 7		14.
Przewóz w Radomyślu	6	10.
In summa	2088	22⅔

9. *Expensa fryoru gdańskiego 1751 Anni*

*

	Polska	moneta
	zł.	gr.
Na mszę	1	8
Słoma na maty	1	11
Ludziom co skutę pomogli zbić z góry po dwa razy	5	27½
Fularzom i szurkom	8	13½
Miernikom	8	
Kapitanowi i bednarzom od potażu	4	6½
Reja	4	19½
Za sztabę do masztu na ogibiel i kowalowi od roboty	26	15½
Obceja, traref, oflina, nici	76	25½
Za linę do promu ważącą funtów 1008	375	19.
Od wagi tejże liny	2	22½
Od drągów w Gdańsku	1	8.
Od zwođu mostu w Toruniu	1	8.
Od listów na pocztach	6	
W Nieszawie poboru od statku fl. 13 – 2½		
Od Sternika i Rotmana fl. 2 – 16.		
Od Flisów fl. 1 – 9.		
Opowiednego na dół i do góry fl. 10 – 4.		
Włocławkowego fl. 4 – 17½		
Od potażu fl. 19 – 24.		
In summa w złotych polskich:	69	4.
W Fordonie od taxi i opowiednego na dół i do	16	11.
W Kaźmierzu, Kamieniu, Stężycy, Ryczywole, Tarnówku, Czyrsku, Suchocinie, Zakroczymiu pojazdowego z opowiednym na dół i do góry	7	5½
Myta rotmanowi tyn. 60	76	
Myta sternikowi tyn. 115	145	20.
21 flisom myta a tyn. 27...tyn. 567 z tego wytrąciwszy tyn.17 przez Jm. Pana Słupskiego na zadatki danych więc ode mnie tyn. 550	696	20.
Chlebowego rotmanowi na niedziel 3 a fl. 2	6	
Chlebowego sternikowi na niedziel 10 a fl. 2	20	
21 flisom chlebowego na niedziel 10 a gr. 7	49	
Na siebie expensowałem	90	
Na zasługi przy respekcie pańskim	240	
Ludziom sońnickim za pomoc spuszczenia masztu	1	8.
In summa:	1941	12.

10. *Expensa fryorowa gdańska anni 1752*

*

	Polska	moneta
	zł.	gr.
W Józefowie na mszę	1	8.
W Gołębiu od reparacji haku kowalowi	1	22.
W Warszawie straty na zł 1	1	3½
W Gdańsku za maty na przykrycie wina		12½
Za kłódkę do budy		25½
Za kawałek sztaby do masztu	2	16.
Od sporządzenia haku panwianego, przybicia sztaby i za ćwieki	12	20.
6 pryk do trojaków 5 ćwierci gr. 12½	6	22½
2 bosaki	2	9½
Od obszycia liku	1	1½
Bandera fl. 2-16, od zwođu masztów fl. 8 szel. 2	10	16½
Byki, bloki, raki, szyba	13	2½
Powrozy do dwóch statków i nici	924	26½
Fularzom i szurkom	37	
12 miernikom	30	26½
Kapitanowi od potażu	6	10.
Za kocioł	61	19½
Od drągów	2	16.
W Toruniu od zwođu mostu	2	16.
Od listów na pocztach	7	
W Nieszawie poboru od dwóch statków fl. 67 – 16½	67	16½
Opowiednego na dół i do góry fl. 8 13½	8	13½
Dniowego na Włocławek fl. 9 15.	9	15.
Od potażu fl. 59 12.	59	12.
Żołnierzom fl. 12½		12½
Od taxi do góry idąc fl. 8 19½	8	19½
In summa w złotych polskich:	153	29½
W Fordonie od taxi na dół fl. 4 6½	4	6½
Od 13 beczek śledzi fl. 16 14.	16	14.
Od 5 oxetów wina a fl.10 gr. 3 fl. 106 18½	106	18½
Opowiednego na dół i do góry fl. 8 13½	8	13½
Żołnierzom fl. 25½		25½
In summa w zł polskich:	136	17½

Andrzej Romanow

W Kazimierzu od 50 oxetów wina tyn 20, Od 13 beczek śledzi tyn.4	18	4 $\frac{2}{3}$
W Kazimierzu, Kamieniu, Stężycy, Ryczywole, Tarnówku, Zakroczymiu, Płocku, Czyrsku, Suchocinie, pojazdowego z opowiednem na dół i do góry	12	5 $\frac{1}{3}$
2 sternikom myta tyn. 230 wytrąciwszy z tego tyn. 42 przez JMPana Słupskiego dane więc ode mnie tyn. 188	238	4.
Rotmanowi myta tyn.85	107	20.
42 flisom na myta po tyn. 25... tyn 1050 wytrąciwszy z tego tyn. 18 przez JMP. Słupskiego dane ode mnie tyn. 1032	1307	6.
5 flisom na zadatki po tyn którzy nie powrócili do Tryńczy	6	10.
Chlebowego rotmanowi na niedziel 3 a fl. 2	6	
2 sternikom chlebowego na niedziel 12 a fl. 4	50	4.
42 flisom chlebowego na niedziel 12	121	2.
Za masło	2	16.
Na siebie expensowałem	100	
Na zasługi	240	
Sadło tyn. 6	7	18.
Chłopu z listem do Tryńczy		12 $\frac{2}{3}$
In summa:	3634	4 $\frac{2}{3}$

11. Expensa gdańska fryorowa 1753 Anno Domini

*

	Polska	moneta
	zł.	gr.
Na mszę	1	8
W Minowicach przewóz po kilka razy		16
Szcutnikowi na piwo przy reparacji budy		12 $\frac{2}{3}$
Sternikom dwom sońnickim		25 $\frac{1}{3}$
Przy ładunku na piwo dla siebie		12 $\frac{2}{3}$
Kłódka do p[obitki		25 $\frac{1}{3}$
Garnki, miski		17 $\frac{1}{3}$
W Warszawie straty na zł. 8 mieniając na tyn. 1,3 $\frac{1}{3}$	8	26 $\frac{2}{3}$
Od najęcia żagla do przeróbki tyn. 5	6	10.
Igły żagielne i obcegi, pryka	2	22 $\frac{2}{3}$
Od zwiezienia łoju do wagi	2	28 $\frac{2}{3}$
Od przewozu we Gdańsku zwożąc rzeczy		7 $\frac{2}{3}$
Za krupy dla flisów	55	22.
Do kotła nowego dodałem mieniając stary	27	16 $\frac{2}{3}$

Materiały do techniki i kosztów spławu rzecznoego na Bugu...

Od zwodu masztów tyn. 6	7	18.
Od drągów tyn. 2	2	16.
Powrozy do statków i nici do reperacji żagli	130	11 $\frac{1}{3}$
Fularzom i szurkom	15	25.
Miernikom	15	3 $\frac{2}{3}$
Kapitanowi i bednarzom od potażu	7	11 $\frac{1}{3}$
W Toruniu od zwodu mostu	2	16.
W Nieszawie poboru od statków sternikom i flisom 69,7 $\frac{1}{3}$		
Opowiednego na dół i do góry	8,13 $\frac{1}{3}$	
Na Włocławek dniowego	6.	
Od łoju	158,29.	
Od potażu	94,15.	
Żołnierzom i za cedułki	2, 19.	
Od taxi do góry idąc	6,22 $\frac{2}{3}$	
Straty na zł. 180 płacąc na komorze nieszawskiej	191,20 $\frac{2}{3}$	
In summa:	538	7.
W Fordonie wyży, opowiednego i od taxi	20,1 $\frac{2}{3}$	
Od wina	87,20 $\frac{2}{3}$	
Od cukru	28,12 $\frac{2}{3}$	
Żołnierzom od cedulek	25 $\frac{1}{3}$	
Straty na zł. 8 a fl. gr. 1 $\frac{2}{3}$	8,13 $\frac{1}{3}$	
In summa:	145	13 $\frac{2}{3}$
W Kamieniu, Kaźmierzu, Stężycy, Ryczywole, Czyrsku, Suchocinie, Zakroczymiu, Płocku pojazdowego z opowiednim	9	7.
Od froktarskich towarów		
W Zawichoście	2,3 $\frac{1}{3}$	
W Kaźmierzu	108.	
W Czyrsku	8,13 $\frac{1}{3}$	
W Płocku	90.	
W Nieszawie B.M.: 1301,22	2142,28.	
W Fordonie 49,15	104,15.	
In summa:	3055.	29 $\frac{2}{3}$
Myta rotmanowi tyn. 90 wytrąciwszy z tego tyn. 28 przez JMPana Słupskiego dane, ode mnie tyn. 62	78	16.
2 sternikom myta tyn.240 wytrąciwszy tyn. 42 przez IMPana Słupskiego dane, ode mnie tyn. 198	250	24.
42 flisom myta a tyn. 25 tyn. 1050 wytrąciwszy z tego tyn 40 przez JMPana Słupskiego dane, ode mnie tyn 1010.	1279	10.
Chlebowego rotmanowi na niedziel 3 a fl.2	7	5.

Andrzej Romanow

2 sternikom chlebowego na niedziel 13 a fl. 2	53	23½
42 flisom chlebowego na niedziel 13 po 6,4 gr.	129	13.
Na siebie expensowałem	100.	
Na zasługi	240.	
Od listów na pocztach	10.	18.
4 stróżom na niedziel 2, fl.1 gr 26, człeku z listem do Tryńczy gr. 12½	2.	8½
In summa:	6191	23.

12. *Solucja rotmanowi, sternikom, flisom i kucharzom w Gdańsku od pala sośnickiego i uściańskiego Ad Mai 1754 będącym expediowana.*

Myto należące tyn.	Dubas 14° - wy	Wziął na zadatek tyn.	Resztę odebrał w Gdańsku tyn.
90	Rotman	14	76
120	Sternik Matiasz Flak	14	106
25	Sztabnik Matiasz Dorocic	1	24
25	Valewander Sobek Flis	1	24
25	Franik Maziarz	1	24
25	Bartek Slisz	1	24
25	Kaźmirz Wierzbicki	1	24
25	Sobek Maślanka	1	24
25	Grzech Slisz	1	24
25	Matiasz Firga	1	24
25	Stanisław Maziarski	1	24
25	Wojciech Kulyta	1	24
25	Błażek Biedron	1	24
25	Wawrzek Antoszek	1	24
25	Józef Kuziara	1	24
25	Maciek Babiarsz	1	24
25	Szczepański - kucharz		25

Materiały do techniki i kosztów spławu rzecznoego na Bugu...

Myto należące tyn.	Szkuta 20-ka	Wziął na zadatek tyn.	Resztę odebrał w Gdańsku tyn.
120	Sternik Bartek Flak	14	106
25	Sztabnik Hryc Żybura	1	24
25	Błażej Lwowski	1	24
25	Waśko Choma	1	24
25	Wojciech Dudek	1	24
25	Michał Żayło	1	24
25	Tymko Dotad	1	24
25	Wojtek Rybak	1	24
25	Jakub Wąs	1	24
25	Hawryło Kawa	1	24
25	Fedko Żybura	1	24
25	Walenty Pasternak	1	24
25	Kaźmirz Antosz	1	24
25	Bartek Sum	1	24
25	Wawrzek Osil	1	24
25	Walek Młynarski	1	24
25	Krzyszcz Szczodrak	1	24
25	Kuba Komornik	1	24
25	Marcin Rakus	1	24
25	Wojtek Krokosz	1	24
25	Jan Szafran	1	24
25	Kuba Dorocic - kucharz		25
1230	Summa:	76	1154

Słowniczek mniej znanych terminów

- ahtel - ósma część beczki, antałek
 arfy - narzędzia do czyszczenia zboża
 ausztuk - spis, rejestr, wyciąg
 burtnie, burtnice - ostatnie, wierzchnie szycie boczne statku
 byk - tu: drewniane zakończenie trarefy z metalowym kółkiem przez które przewleczone są kalarefy
 cedułka - kartka z informacją
 cywki, cywy - tu: szpule do nawijania nici

ćwierci - miara ciał sypkich, czwarta część korca
 drygawka - rodzaj dużego wiosła
 dubas - statek rzeczny używany do spławu zbóż i art. leśnych, poruszany za pomocą 8 wiosel i żagla o ładowności 20-24 łasztów
 dychtunek - uszczelnianie statku
 esze (esche) - krzywki dębowe w kształcie litery „S”
 expensa - tu: koszty, wydatki
 fasa - tu: jednostka miary ciał sypkich równa 2 beczkom, tj. ca 5,5 hektolitra
 frokt - zapłata za przewiezienie towaru
 fryor, fryjor - pierwszy spław na wiosnę (z niem. Frühjahr – wiosna)
 fularze - nakładacze, tu: pracownicy nasypujący zboże
 garce, garnce - jednostka miary ciał sypkich i płynów. 1 garc (garniec) mieścił 4 kwarty, 1 kwarta wyn. ca 0,944 litra
 gary - sznury po obu stronach rei, którymi się żagiel kieruje podczas wiatru
 gąg - sztuka drewna wiążąca obie burty statku i chroniąca je przed naporem ładunku
 głowa - a) przód statku lub tratwy, b) gruba lina konopna
 kallacesty, kalaryfy, kalarychwy - liny służące do podnoszenia lub rozciągania żagla
 kamień - jednostka wagi. Rozróżniano kamienie wielkie (14,58 kg) i małe (10,416 kg).
 karna - lina wzmacniająca maszt
 klamburty - bale na burtach, po których można było chodzić wzdłuż statku
 komięga - statek spławny, bezmasztowy o kształcie prostokątnym, obsługiwany przez 8-12 ludzi, jednorazowego użytku
 korzec - miara ciał sypkich równa: w Gdańsku po r. 1720 -ca 52,426 litra; korzec warszawski (polski) liczył 120,605 litra
 krakiewki, krakówki - małe, jednoosobowe łódeczki o prostokątnym kształcie używane przez rotmanów
 krzyżownica, krzywka - żebro statku, wręga
 kwarki - kabłąkowate kawałki drewna dębowego, wręgi
 legumina - żywność potrzebna do wyżywienia załogi statku
 lichtun - niewielki statek do przewożenia towarów

lik - cienka linka obszywająca żagiel
 ława - a) tarcica skutna, b) deska środkowa w burcie statku
 łaszt - jednostka miary zbożowej równa w Gdańsku 60 korcom gdańskim 1 łaszt polski liczący 30 polskich korców, był większy od łasztu gdańskiego o ok. 475 litrów
 obceje - grube liny trzymające w równowadze maszt
 offlina - lina zamocowana przy trzonie rudlowym statku
 opowiedne - opłata pobierana przy przejściu przez punkt kontrolny
 oszwy - obicie wręgi statku tarcicami
 pachołki - a) kołki do przywiązywania lin żaglowych lub cumy
 b) kołki stanowiące oś wokół której obraca się wiosło
 c) wystające wręgi służące do związywania steków ze sobą
 pal - przystań rzeczna, port rzeczny
 panew - łożysko, obsada żelazna
 pobieguny, pobiegi - tarcice przy burtach od wewnątrz statku, po których chodzą flisowicze z wiosłami
 pojazda - tu: jednostka miary ciał sypkich równa 3 łasztom
 polna lina - lina służąca do holowania statku w górę rzeki
 potaż - sól uzyskiwana w procesie ługowania z popiołu drzewnego używana w mydlarstwie, farbiarstwie, szklarstwie
 pytka - a) lina u dołu masztu z okiem, w którym umocowywano koniec rei, b) krótka lina do naciągania karnatów i obceji
 prabanda - sznurki na brzegu żagli, którymi przywiązuje się je do rei
 przyki - okucia żelazne na końcach bosaków
 ramy - spojenia dyli lub tarcic
 b) tylna ściana statku,
 c) mała belka przy ścianie statku biegnąca od hamulca do rudła
 rudlik, rudło - ster
 stroisz - a) tyczka do utykania zboża na statkach, b) oporządzenie statku (najczęściej w liny), c) drobne, ulistnione gałęzie sosnowe służące do uszczelniania burt i poszycia statku
 stuzina - lina do ustawiania żagla pod wiatr
 szrykowka - długa lina kręcona zazwyczaj z brzeziny
 szkuta - płaskodenny statek rzeczny zbudowany z wręg dębowych albo sosnowych w kształcie prostokątnym, wyposażony w 6-8 wiosel, z pojedynczym masztem i budką szyperską, obsługiwany przez 16-20 flisaków

- sztak - a) gruba lina kotwiczna, b) najgrubsza lina łącząca wierzchołek masztu ze sztabą napinaną za pomocą wind
- traref - cienka linka do podciągania żagla z reją
- tryska - cienka linka do podciągania żagla
- tynf - moneta równa wartości 18 groszy. Tynf pruski równał się 1 złotemu i 2 groszom
- węworki (wąworki, węborki) - naczynie drewniane, kilkugarncowe z pałakiem do ujmowania
- zastrzały - wolno płynące pnie przywiązane szrykowkami do głowy statku
- zulacha - rodzaj żabek do odbijania statków

*

Wykaz mniej znanych miejscowości występujących w dokumentach

- Brześć Litewski** – miasto nad Bugiem, przy ujściu rzek Muchawca i Szlajerki do Bugu
- Dubienka** – miasto leżące nad rzekami: Bugiem, Wełnianką i Stryhanką w pow. hrubieszowskim
- Gołębie (Holubie)** – wioska nad Bugiem w gminie Dołhobyczów, pow. hrubieszowski
- Józefów** – miasto przy ujściu Świdra do Wisły w woj. mazowieckim, pow. otwocki
- Kodyń, Kodeń** – miasteczko nad Bugiem w pow. bialskim
- Matcz, Matcze** – wieś i folwark w pow. hrubieszowskim, gmina Horodło
- Radomyśl (Radomyśl nad Sanem)** - wioska (w latach 1581 – 1935 miasteczko), w woj. podkarpackim w pow. stalowowolskim, w pobliżu wideł Sanu i Wisły
- Skryhiczyn** – wieś i folwark nad Bugiem w pow. hrubieszowskim, gmina Białopole
- Sławatycze** – osada miejska i dobra nad Bugiem w pow. bialskim
- Sobibór** - wieś i folwark nad Bugiem w pow. włodawskim 15 km na południe od Włodawy
- Sońnica** – wieś w pow. jarosławskim, 8 km od Radymna, leży nad Sanem

- Torki** - wieś w woj. podkarpackim, w gminie Medyka, położona nad Sanem, 8 km od Sońnicy
- Werbkowice** – wieś, folwark i dobra nad rzeką Huczwą w pow. hrubieszowskim, 12 km od Hrubieszowa
- Wisznice** – osada, wieś i folwark nad rzeką Zielawą w pow. włodawskim, gmina Horodyszczce

*